

кримінальних правопорушень серед суб'єктів пробації. Так, станом на 1 жовтня 2023 року на обліку уповноважених органів з питань пробації України перебуває 66 340 осіб, з них: 996 (1,1%) особам – повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; 410 (0,5%) особам – скасовано звільнення від відбування покарання з випробуванням; 368 (2,5%) осіб – засуджено за ухилення від відбування покарання. Наведені дані дають можливість стверджувати про доцільність запровадження пробаційного нагляду як нового виду кримінального покарання.

З нашої точки зору сутність пробації полягає у випробуванні певних категорій осіб, які перебувають у конфлікті із законом, спеціальними юридичними обов'язками, поєднаними з наданням їм різної допомоги реабілітаційного характеру, мета якої полягає у ефективному виправленні засуджених та зведення до мінімуму, наскільки це можливо, кримінального рецидиву з їхнього боку, проте важливо пам'ятати, що пробаційний нагляд не є універсальним засобом покарання. Іноді цього може бути недостатньо для запобігання скоєнню нових кримінальних правопорушень, а також для ефективного впливу на поведінку правопорушника.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 2001. № 25-26. ст.131
2. Закон України «Про пробацію». *Відомості Верховної Ради* (ВВР). 2015. № 13. ст.93
3. Богатирьова О. І., Олефір Л. І. Пробація або звільнення від відбування покарання з випробуванням як форма кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спецвипуск, ч. 1. С. 185–188.
4. Янчук О. Б. Сучасний стан та перспективи реалізації наглядової та пенітенціарної пробації. *Інститут пробації в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку*, 2019. С.189 – 195.

«ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗМЕЖУВАННЯ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»

Будяченко О.М.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Одеського державного університету
внутрішніх справ
м. Одеса

В Кримінальний кодекс України (далі – КК України) ще при його прийнятті була закладена норма, яка передбачає відповідальність за державну зраду, а саме ст. 111 КК України. Втім, кримінальні провадження по цій статті з'явилися тільки після початку російської агресії у 2014 році і їх

розслідування виявилось дуже не простою справою з огляду на редакцію диспозиції цієї статті. Більш серйозно постало питання про застосування ст. 111 КК України після прийняття 3 березня 2022 року Закону України № 2108-ІХ, яким доповнено КК України ст. 111-1, якою встановлено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність.

Ключовим проблемним аспектом кваліфікації діянь по ст. 111 КК України та ст. 111-1 КК України стало їх співвідношення, адже як неодноразово наголошувалось фахівцями, колабораційна діяльність по суті є формою державної зради [1, 2]. Такий стан законодавства став наслідком того, що подібні дії осіб кваліфікувались по різному. Наприклад, дії одних осіб, які погодились працювати у державних органах окупованих території кваліфікувались як державна зрада по ст. 111 КК України, такі самі дії інших осіб – як державна зрада по ст. 111 КК України і колабораційна діяльність по ст. 111-1 КК України [3, 4].

Зважаючи на те, що санкції цих статей передбачають різне покарання та з огляду на загальнотеоретичні принципи застосування до особи відповідальності, такі випадки не можуть мати місце. Втім, коли одне і теж діяння, передбачено різними статтями КК України і схоже за родовою ознакою, можна стверджувати про конкуренцію норм права. Втім, чинне законодавство України не визначає чітких критеріїв дії щодо кваліфікації діянь у випадку конкуренції норм права. Вважаємо, що більш вдалим вирішенням цього питання є недопущення існування такої конкуренції.

Погоджуємося із О. Кравчук та М. Бондаренко, які відзначають, що формулювання в диспозиції ст. 111 КК об'єктивної сторони злочину викладено настільки загально, що всі склади злочину, що охоплюються ст. 111-1 КК, вчинені громадянами України, можуть, на перший погляд, виглядати як окремі випадки державної зради [2].

Спроба розмежувати окреслені склади злочинів неодноразово здійснювалась фахівцями у науковій літературі. Так, на думку К.Ю. Гончаренко, основна контекстуальна відмінність злочинів, що передбачені статтями 111 та 111-1 КК України полягає в тому, що колабораціоністські дії вчиняються винною особою уже в умовах окупації чи агресії [5, с. 142]. Намагаючись виокремити особливості кримінально-правової кваліфікації державної зради та колабораційної діяльності суддя Верховного суду Н. Антонюк відзначає про те, що «лише у ч. 6 ст. 111-1 КК України законодавець вказав негативну ознаку – «за відсутності ознак державної зради». Така вказівка практично не допомогла в розмежуванні означеного складу злочину із державною зрадою. Щоправда, вона дала підстави зробити беззастережний висновок про те, що ідеальної сукупності державної зради із колабораціонізмом у формі, що визначена ч. 6 ст. 111-1 КК України, не існує» [6, с. 63]. Втім, чітких критеріїв розмежування цих злочинів, автор не надає.

Вважаємо, що на даний час проблемним аспектом формулювання складів окреслених злочинів є відсутність правової визначеності таких правових категорій як «перехід на бік ворога», «підбивна діяльність проти України, «ворог», які містяться у диспозиції ст. 111 КК України. Адже саме

наявність такої кількості оціночних та широких понять у диспозиції ст. 111 КК України є наслідком виникнення складнощів у кваліфікації діянь.

І. Берднік вважає, що для кваліфікації діяння особи як державна зрада потрібно встановити сам факт переходу на бік ворога або надання допомоги, що вказує на спрямованість заподіяння шкоди, а для кваліфікації по ст. 111-1 КК України має бути конкретний прояв діяльності, що виходять за межі названих форм державної зради [7]. Втім, на наш погляд таке уточнення не є слушним, адже виникає питання про визначення меж форм державної зради і їх співвідношення із конкретними проявами колабораційної діяльності.

Спроба розкрити змістовне навантаження поняття «перехід на бік ворога» здійснена О.О. Сухачевим, який вважає, що перехід на бік ворога треба тлумачити широко і як фізичний перехід, перехід на територію ворожої держави, так і інтелектуальний перехід, тобто надання допомоги такій державі або її представникам на території України [8; с. 48]. Таке тлумачення є дискусійним із огляду на включення до його змісту так званого інтелектуального переходу.

Злочини проти основ національної безпеки є дуже чутливою категорією кримінальних справ, яка має розслідуватися бездоганно. Уточнення диспозиції ст. 111 КК України здатне забезпечити належне розмежування складів злочинів проти національної безпеки і мінімізує репутаційні втрати нашої держави у випадку розгляду відповідних справ Європейським судом з прав людини та сприяє справедливості і реалізації принципу верховенства права.

Перспективним напрямом подальших досліджень є уточнення таких правових категорій як «перехід на бік ворога», «підбивна діяльність проти України, «ворог», що містяться у диспозиції ст. 111 КК України.

Список використаних джерел:

1. Зайцев О.В. Колабораційна діяльність як різновид державної зради (за матеріалами судової практики 2014-2022 років). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. № 78. С. 175-179.
2. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової ст. 111-1 Кримінального кодексу України. URL: <https://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>. (дата звернення: 15.10.2023).
3. Призначеному окупантами начальнику народної поліції м. Бердянськ повідомлено про підозру. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/priznachenomu-okupantami-nacalniku-narodnoyi-policiyi-m-berdyansk-povidomleno-pro-pidozru>(дата звернення: 15.10.2023).
4. Держзрада та колабораційна діяльність - двом експомічникам суддів на Луганщині повідомлено про підозру. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/derzzrada-ta-kolaboraciina-diyalnist-dvom-ekspomicnikam-suddiv-na-luganshhini-povidomleno-pro-pidozru>(дата звернення: 15.10.2023).
5. Гончаренко К.Ю. Державна зрада чи колабораційна діяльність? Проблеми кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. № 36. 2022. С. 137-142.

6. Антонюк Н. Державна зрада і колабораційна діяльність: питання кримінально-правової кваліфікації. *Слово національної школи судів України*. 2021. № 4. Ст. 56-67.

7. Берднік І. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки та злочинів, пов'язаних із війною. URL:<https://ptcu.gp.gov.ua/uk/czentr-znan/intervyu-z-treneramy/kvalifikacziya-kryminalnyh-pravoporushen-proty-osnov-naczionalnoyi-bezpeky-ta-zlochyniv-povyazanyh-iz-vijnoyu/> (дата звернення: 15.10.2023).

8. Сухачев О.О. Кваліфікаційна ознака злочину прокурором під час досудового розслідування державної зради. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 2. С. 45-53.

«МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ, ЯКИЙ САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЄ ВІЙСЬКОВУ ЧАСТИНУ АБО МІСЦЕ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ»

Висоцький С.О.,

*аспірант докторантури та аспірантури
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса*

Науковий керівник

Шкута О.О.,

*д.ю.н., професор, завідувач
кафедри професійних та спеціальних
дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса*

Надання характеристики морально-психологічних ознак особистості військовослужбовця, який самовільно залишає військову частину або місце служби в умовах воєнного стану в Україні вважається неможливим без аналізу її кримінологічно-значущих особливостей, важливим елементом яких є виявлення внутрішніх, суб'єктивних причин, що спонукали його до вчинення досліджуваного кримінального правопорушення, основою яких виступає мотиваційна сфера поведінки особи, що його вчиняє.

Основою внутрішньої складової мотивації являються психофізіологічні особливості особистості військовослужбовця, який самовільно залишає військову частину або місце служби.

Як показало наше дослідження певні життєві умови виявляють ті чи інші психологічні особливості поведінки військовослужбовця, який самовільно залишає військову частину або місце служби, що за звичайних умов, а у нашому